

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра загальної, вікової та педагогічної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
О.Б. Жильцов
“ ” 2015 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія вищої школи

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки _____

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність 8.02030201 «Історія», 8.02030301* «Українська мова і література», 8.02030302* «Мова і література (англійська)», «Мова і література (іноземна)»; 8.01020101* «Фізичне виховання»; 8.01010101 «Дошкільна освіта»; 8.01010102 «Початкова освіта»; 8.01010601 «Соціальна педагогіка»; 8.02020401 «Музичне мистецтво»; 8.02020501 «Образотворче мистецтво»; 8.02020701 «Дизайн»; 8.18010021 «Педагогіка вищої школи»; 8.03030101 «Журналістика»; 8.03040101 «Правознавство»; 8.04030201 «Інформатика»; 8.04030203 «Соціальна інформатика»; 8.03010301 «Практична психологія»; 8.02030304 «Переклад»; 8.02030305 «Літературна творчість»

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення **Інститут людини**

(назва інституту, факультету, відділення)

2014 – 2015 навчальний рік

Робоча програма Психологія вищої школи
для студентів за спеціальністю 8.02030201 «Історія», 8.02030301 «Українська мова і література», 8.02030302 «Мова і література (англійська)», «Мова і література (іноземна)»; 8.01020101 «Фізичне виховання»; 8.01010101 «Дошкільна освіта»; 8.01010102 «Початкова освіта»; 8.01010601 «Соціальна педагогіка»; 8.02020401 «Музичне мистецтво»; 8.02020501 «Образотворче мистецтво»; 8.02020701 «Дизайн»; 8.18010021 «Педагогіка вищої школи»; 8.03030101 «Журналістика»; 8.03040101 «Правознавство»; 8.04030201 «Інформатика»; 8.04030203 «Соціальна інформатика»; 8.03010301 «Практична психологія»; 8.02030304 «Переклад»; 8.02030305 «Літературна творчість»

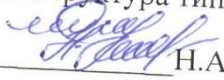
Розробник: Столярчук Олеся Анатоліївна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Протокол від «29» грудня 2014 року № 5

Завідувач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

 (О.П. Сергеєнкова)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.
Заступник директора Інституту людини Н.А. Клішевич

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Психологія вищої школи» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою загальної, вікової та педагогічної психології на основі освітньо-професійної програми підготовки магістрів відповідно до навчального плану для спеціальностей «Історія», «Українська мова і література», «Мова і література (англійська)», «Мова і література (іноземна)», «Фізичне виховання» денної форми навчання.

Програму розроблено з урахуванням рекомендацій МОН України (лист № 1/9-736 від 06.12.2007 р.) «Про Перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра». Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати студент відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, зміст навчального матеріалу дисципліни «Психологія вищої школи», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів. Курс психології вищої школи є складовою частиною дисциплін психолого-педагогічного циклу нормативного блоку.

Мета курсу – розкрити закономірності функціонування психіки студента як суб'єкта навчально-професійної діяльності та специфіку науково-педагогічної діяльності викладача, сприяти на цій основі формуванню загальної психологічної культури та компетентності магістрантів, їх готовності до кваліфікованого професійно-педагогічного спілкування зі студентами.

Завдання курсу:

- інтеграція та систематизація набутих у процесі професійного навчання знань про психологічні передумови підвищення якості вищої освіти;
- опанування знань про психологічні особливості студентського періоду життя людини й усвідомлення закономірностей професійного становлення і особистісного зростання майбутніх фахівців;
- формування професійного мислення магістрантів, набуття ними досвіду творчого використання психологічних знань для вирішення конкретних завдань навчально-професійної та майбутньої науково-педагогічної діяльності;
- сприяння професійному самовизначенню та набуттю магістрантами професійно-педагогічної ідентичності через усвідомлення психологічних особливостей науково-педагогічної діяльності та передумов її опанування.

Внаслідок опрацювання змісту навчальної дисципліни «Психологія вищої школи» магістри повинні **знати**:

- предмет, основні категорії, принципи та методи психології вищої школи як науки;

- загальні психологічні характеристики студентського віку та студентської групи;
- зміст і механізми професійного становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою;
- психологічні особливості взаємодії викладача зі студентами;
- психологічні аспекти особистості та діяльності викладача вищої школи;

Підвищенню ефективності семінарських занять сприятиме передбачене програмою виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань.

Під час семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідної та самостійної роботи магістранти **набувають уміння та навички:**

- здійснювати психологічний аналіз ефективності навчально-виховного процесу в умовах вищої школи;
- використовувати теоретичні знання та практичні навички із психології вищої школи для аналізу й діагностики сформованості власних професійно спрямованих якостей;
- укладати та проводити базове психологічного дослідження в умовах навчально-виховного процесу ВНЗ;
- диференціювати прояви типових та індивідуальних психологічних особливостей студентів як суб'єктів педагогічної взаємодії у вищій школі.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 108 год., із них 12 год. – лекції, 12 год. – семінарські заняття, 4 год. – індивідуальна робота, 40 год. – самостійна робота, 4 год. – модульний контроль, 36 год. – самостійна робота з підготовки до іспиту.

Вивчення магістрами навчальної дисципліни «Психологія вищої школи» завершується складанням іспиту.

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 3	Галузь знань 0203 «Гуманітарні науки»; 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини»	Нормативна	
Модулів – 2	Напрямок підготовки 8.02030201 «Історія», 8.02030301 Українська мова і література», 8.02030302 «Мова і література англійська)», «Мова і література (іноземна)», 8.01020101 «Фізичне виховання»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		5-й, 6-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – 1		Семестр	
Загальна кількість годин – 108		9-й, 10-й, 11-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2, самостійної роботи магістранта – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	12 год.	0 год.
		Практичні, семінарські	
		0/12 год.	0 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		76 год.	0 год.
		Індивідуальні завдання:	
		4 год.	
Вид контролю:			
		екзамен	

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Змістовий модуль I. ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТУДЕНТСТВА									
1	Психологія вищої школи як наука	2	2	2					
2	Психологічна характеристика студентського віку	12	2	2			10		
3	Професійне становлення особистості студента	2	2			2			
4	Психологічний аналіз учіння студентів	14	4	2		2	10		
5	Психологія студентської групи	8	4			2	4	2	
	Разом	38	14	6		6	4	20	2
Змістовий модуль II. ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ									
6	Професіоналізм особистості та діяльності викладача вищої школи	4	4	2		2			
7	Психологічні засади управління навчальним процесом вищої школи	2	2	2					
8	Психологія виховання студентської молоді	12	2			2	10		
9	Психологія педагогічної взаємодії викладача зі студентами	2	2	2					
10	Психологічний аналіз педагогічних конфліктів у ВНЗ	14	4			2	10	2	
	Разом		14	6		6	20	2	
	Самостійна робота з підготовки до іспиту	34					36		
	Разом за навчальним планом	108	28	12		12	4	76	4

ІІІ. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТУДЕНТСТВА

Лекція 1. Психологія вищої школи як наука (2 год.)

Психологія вищої школи як нова галузь психологічної науки та навчальна дисципліна. Предмет, завдання і основні категорії психології вищої школи на сучасному етапі реформування вищої освіти України. Зв'язок психології вищої школи з іншими науками. Методологія, принципи і методи психологічного дослідження.

Основні поняття теми:

Психологія вищої школи, науково-дослідні, діагностично-корекційні та практичні завдання психології вищої школи, студент і викладач як суб'єкти взаємодії у вищій школі, методологія психологічного дослідження, принципи психологічного дослідження, методи наукового психологічного дослідження, етика психологічного дослідження.

Лекція 2. Психологічна характеристика студентського віку (2 год.)

Пізня юність як типовий період розгортання студентства. Інтелектуальні й особистісні показники представників студентського періоду. Суперечності та кризи студентського віку. Механізми та результати соціалізації особистості на етапі навчання у ВНЗ. Адаптація студента до умов навчання у вищій школі. Типологія сучасних студентів.

Основні поняття теми:

Студентство, інтелектуальна й особистісна зрілість, Я-концепція студента, криза ідентичності, криза адаптації, криза апробації, криза фахової готовності, соціалізація особистості, адаптація студентська, соціальна зрілість.

Семінар 1. Професійне становлення особистості студента

Лекція 3. Психологічний аналіз учіння студентів (2 год.)

Ознаки й особливості навчально-професійної діяльності студента. Типові негативні чинники обмежень інтелектуальних функцій студентів. Мотивація професійного вибору та навчальної діяльності студента. Чинники та механізми формування професійної мотивації навчання майбутніх фахівців. Розвиток творчого потенціалу студентів.

Основні поняття теми:

Навчально-професійна діяльність студента, мотивація професійного вибору, мотиви навчально-професійної діяльності студента, зовнішня та внутрішня

навчальна мотивація студента, професійні мотиви навчання, креативний потенціал майбутніх фахівців, параметри творчості студента, дивергентне мислення.

Семінар 2. Успішність навчально-професійної діяльності студентів як предмет психологічного аналізу

Семінар 3. Психологія студентської групи

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Лекція 4. Професіоналізм педагогічної діяльності та особистості викладача (2 год.)

Педагогічний професіоналізм як предмет психологічного аналізу. Компоненти педагогічної діяльності викладача та його професіоналізму. Акмеологічний підхід до змісту та виявів професіоналізму сучасного викладача ВНЗ. Вияви професіоналізму педагогічної діяльності викладача. Професіоналізм особистості викладача.

Основні поняття теми:

Професіоналізм, педагогічний професіоналізм, професіоналізм діяльності викладача, професійне мислення, професіоналізм особистості викладача, педагогічна спрямованість, професійна ідентичність, імідж викладача.

Семінар 4. Індивідуальний стиль педагогічної діяльності викладача

Лекція 5. Психологічні засади управління навчальним процесом вищої школи (2 год.)

Види і функції педагогічного управління у ВНЗ. Психологічний аналіз процесу управління у вищій школі. Особливості педагогічного контролю і оцінки навчально-професійної діяльності студента. Вимоги до здійснення педагогічного контролю та оцінки у ВНЗ.

Основні поняття теми:

Педагогічне управління у ВНЗ, функції та принципи педагогічного управління, психологічно-орієнтовані моделі навчання студентів, педагогічний контроль та оцінка навчально-професійної діяльності студента, самоконтроль та самооцінка учіння студента.

Семінар 5. Психологія виховання студентської молоді

Лекція 6. Психологія педагогічної взаємодії викладача зі студентами (2 год.)

Психологічний аналіз педагогічної взаємодії викладача і студентів. Характеристика рівнів сформованості педагогічних взаємин викладачів і студентів. Зміст педагогічних позицій викладача у спілкуванні зі студентами. Типові суперечності та бар'єри педагогічного спілкування викладача зі студентами. Діалогічне спілкування як умова ефективної педагогічної взаємодії викладача та студентів.

Основні поняття теми:

Професійно-педагогічне спілкування викладача, деструктивний, невизначений та гармонійний рівні педагогічних взаємин викладача зі студентами, комунікативна педагогічна позиція викладача, бар'єри професійно-педагогічного спілкування викладача, діалогічне спілкування.

Семінар 6. Психологічний аналіз педагогічних конфліктів у ВНЗ

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Психологія вищої школи» спеціальностей «Історія», «Українська мова і література», «Мова і література (англійська)», «Мова і література (іноземна)», «Фізичне виховання»

Разом: 108 год., лекції – 12 год., семінарські заняття – 12 год., індивідуальна робота – 4 год., модульний контроль – 4 год., самостійна робота – 40 год., підготовка до іспиту – 36 год. Екзамен. Коефіцієнт – 2,9

Модулі	Змістовий модуль I	Змістовий модуль II
Назва модуля	Психологічна характеристика студентства	Психологія особистості та діяльності викладача вищої школи
Кіль-сть балів за модуль	101 бал	71 бал
Теми лекцій	1. Психологія вищої школи як наука – 1 бал. 2. Психологічна характеристика студентського віку – 1 бал. 3. Психологічний аналіз учіння студентів – 1 бал	4. Професіоналізм педагогічної діяльності та особистості викладача – 1 бал. 5. Психологічні засади управління навчальним процесом вищої школи – 1 бал. 6. Психологія педагогічної взаємодії викладача зі студентами – 1 бал.
Теми семінарів	1. Професійне становлення особистості студента – 11 балів. 2. Успішність навчально-професійної діяльності студентів як предмет психологічного аналізу – 11 балів. 3. Психологія студентської групи – 11 балів.	4. Індивідуальний стиль педагогічної діяльності викладача – 11 балів. 5. Психологія виховання студентської молоді – 11 балів. 6. Психологічний аналіз педагогічних конфліктів у ВНЗ – 11 балів.
ІНДЗ	Психологічне дослідження – 30 балів	
Самостійна робота	Творча робота – 5 балів Робота з першоджерелами – 5 балів	Карта інвентаризації – 5 балів Таблиця – 5 балів
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота – 25 балів	Модульна контрольна робота – 25 балів
Підсумковий контроль	Екзамен – 40 балів	

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТУДЕНТСТВА

Семінар 1.

Тема: Професійне становлення особистості студента (2 год.)

План:

1. Професіоналізація особистості як новоутворення студентського віку.
2. Чинники та механізми формування Я-концепції майбутнього фахівця.
3. Фахова компетентність як показник психологічної готовності студента до професійної діяльності.
4. Роль самовиховання у професійному зростанні студента.

Рекомендована література:

1. Барабанова В.В. Представление студентов о будущем как аспект их личностного и профессионального самоопределения / В.В. Барабанова, М.Е. Зеленова // Психологическая наука и образование. – 2002. – №2. – С. 28-41.
2. Берак О. Установка на развитие личности студента / О. Берак, А. Шибяев // Вестник высшей школы. – 1990. – №10. – С. 23-28.
3. Варнавських К.М. Проблема професійного самовизначення молоді на сучасному етапі ринкових перетворень // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2002. – №4. – С. 109-115.
4. Дубовицкая Т.Д. Диагностика уровня профессиональной направленности студентов // Психологическая наука и образование. – 2004. – №2. – С.82-85.
5. Леонтьев А.Н. Психологические вопросы формирования личности студента // Психология в вузе. – 2003. – №1-2. – С. 232-241.
6. Носков В.И. Студент гуманитарного вуза: проблема личностной самоактуализации // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – №2. – С. 42-44.
7. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: підр. / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К.: Каравела, 2008. – С. 77-98.
8. Поторій Я.І. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери студента / Я.І. Поторій // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – №2. – С. 36-39.
9. Яремчук С.В. Професійно-психологічна спрямованість особистості майбутнього вчителя / С.В. Яремчук // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2001. – №1. – С. 89-96.
10. Яценко Е.Ф. Исследование ценностно-смыслового аспекта самоактуализации студентов / Е.Ф. Яценко // Вопросы психологии. – 2007. – №1. – С. 80-90.

Семінар 2.

Тема: Успішність навчально-професійної діяльності студентів як предмет психологічного аналізу (2 год.)

План:

1. Психологічні передумови та показники успішності навчально-професійної діяльності студентів.
2. Типові детермінанти та шляхи усунення неуспішності навчання студентів.
3. Організація самостійної навчально-професійної діяльності студентів.

Рекомендована література:

1. Аврамчук Л.А. Формування активної пізнавальної діяльності студентів / Л.А. Аврамчук // Педагогіка і психологія. – 1997. – №3. – С. 122-125.
2. Білецька С.Л. Мотивація навчання як важливий фактор пізнавальної активності студентів / С.Л. Білецька // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2004. – Вип. 2. – С. 310-315.
3. Буряк В. Умови та засоби самоосвіти студентів / В. Буряк // Вища освіта. – 2002. – №6. – С. 18-22.
4. Зайцева І.В. Мотивація учіння студентів: монографія. / І.В. Зайцева. – Ірпінь, 2000. – 191 с.
5. Лапкин М.М. Мотивация учебной деятельности и успешность обучения студентов вузов / М.М. Лапкин, Н.В. Яковлева // Психологический журнал. – 1996. – №4. – 134-140.
6. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: підр. / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К.: Каравела, 2008. – С. 168-184.
7. Резнік Т.І. Психологічний зміст труднощів у навчанні студентів-першокурсників / Т.І. Резнік // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – №1. – С. 1-3.
8. Смирнов Д.И. Секреты хорошей и плохой учебы студентов / Д.И. Смирнов // Психология в вузе. – 2003. – №4. – 3-22.

Семінар 3.

Тема: Психологія студентської групи (2 год.)

План:

1. Поняття студентської академічної групи, її структура.
2. Розвиток студентської групи, міжособистісні стосунки в ній.
3. Проблема керівництва та лідерства в студентській академічній групі.

Рекомендована література:

1. Весна М. Самоорганизация в студенческой группе / М. Весна // Вестник высшей школы. – 2003. – № 2. – С. 29-33.
2. Винославська В. Психологічні особливості студентської групи / В. Винославська // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – №7. – С. 65-70.
3. Жалдак Л. Управління гуртуванням студентської групи / Л.Жалдак // Освіта і управління. – 1999. – №3. – С. 99-102.

4. Земба А.Б. Проблема ефективного управління студентською групою / А.Б. Земба // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – №3. – С. 42-48.
5. Лузан П. Академічна група в контексті проблеми виховання студентської молоді / П. Лузан, І. Зайцева // Освіта і управління. – 2002. – №1. – Т.5. – С.151-156.
6. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: підр. / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К.: Каравела, 2008. – С. 102-123.
7. Фаустова Э. Межличностные отношения в студенческой среде / Э. Фаустова // Высшее образование в России. – 1999. – №1. – С. 96-97.

Змістовий модуль II ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Семінар 4.

Тема: Індивідуальний стиль педагогічної діяльності викладача
(2 год.)

План:

1. Поняття про індивідуальний стиль педагогічної діяльності викладача, його показники та механізми формування.
2. Типологія сучасних викладачів.
3. Педагогічна творчість як феномен професіоналізму викладача.

Рекомендована література:

1. Зиновкина М. Вузовский педагог XXI века / М. Зиновкина // Высшее образование в России. – 1998. – №3. – С. 14-16.
2. Зубкова І.Ю. Психологічні особливості Я-образу вчителя-професіонала за структурними компонентами цілісної моделі / І.Ю. Зубкова // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №5. – С. 4-11.
4. Исаева Т.Е. Классификация профессионально-личностных компетенций вузовского преподавателя / Т.Е. Исаева // Педагогика. – 2006. – №9. – С. 55-60.
5. Макарова Л.Н. Преподаватель высшей школы: индивидуальность, стиль, деятельность: В 2 ч. / Науч. ред. Исаев И.Ф. – М.-Тамбов: Изд-во ТГУ, 2000. – Ч.1. – 244 с.
6. Мороз О.Г. Викладач вищої школи: психолого-педагогічні основи підготовки / О.Г. Мороз, О.С. Падалка, В.І. Юрченко. – К.: НПУ, 2006. – 206 с.
7. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: підр. / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К.: Каравела, 2008. – С. 290-299.
8. Слостенин В.А. Професіоналізм педагога: акмеологічний контекст / В.А. Слостенин // Педагогічне образование и наука. – 2002. – №4. – С. 4-9.

Семінар 5.

Тема: Психологія виховання студентської молоді (2 год.)

План:

1. Мета, зміст та завдання виховання студентської молоді.
2. Психологічні механізми, критерії та етапи розвитку моральної свідомості особистості.
3. Характеристика основних напрямів реалізації функцій виховання студентів.

Рекомендована література:

1. Алексєєва О.В. Формування громадянської позиції сучасної молоді / О.В. Алексєєва // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2006. – №2. – С. 31-35.
2. Андреев А.Л. Культурное пространство студента / А.Л. Андреев // Педагогика. – 2003. – №10. – С. 55-64.
3. Бех І.Д. Закономірності сучасного виховного процесу / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2004. – №1. – С. 33-40.
4. Затовський А. Духовність та її сучасне розуміння дорослою людиною / А. Затовський // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2004. – Вип. 2. – С. 20-25.
5. Калацина А. Виховання самосвідомості особистості студента як умова її розвитку і самореалізації / А.Калацина // Рідна школа. – 2004. – №11. – С. 26-27.
6. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: підр. / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К.: Каравела, 2008. – С. 188-222.
7. Савченко Л. Вивчення ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді / Л.Савченко // Безпека життєдіяльності. – 2006. – №1. – С. 30-33.
8. Фокин Ю.Г. Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество: уч. пособ. / Ю.Г. Фокин. – М.: Академия, 2002. – 224 с.

Семінар 6.

Тема: Психологічний аналіз педагогічних конфліктів у ВНЗ (2 год.)

План:

1. Феномен конфлікту між викладачем і студентом.
2. Ознаки та стадії розвитку педагогічного конфлікту у ВНЗ.
3. Стратегії вирішення педагогічного конфлікту викладача і студента.

Рекомендована література:

1. Булах І.С. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів : навч.-метод. посіб. / І.С. Булах, Л.В. Долинська. – К.: НПУ, 2002. – 114 с.
2. Журавлев В.И. Основы педагогической конфликтологии: учебник / В.И. Журавлев. – М.: Рос. пед. агенство, 1995. – 183 с.

3. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: підр. / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К.: Каравела, 2008. – С. 259-279.
4. Середницька І. Стресостійкість як засіб попередження конфліктів у студентської молоді / І. Середницька // Педагогічна думка. – 2005. – №4. – С. 20-24.
5. Соколова І.М. Рівень конфліктності та ступінь емоційного напруження у студентів молодших курсів / І.М. Соколова // Вісник ХДПУ. – Х., 2001. – Вип. 5: Психологія. – С. 170-174.
6. Юрченко В.І. Вплив взаємин між студентами і викладачами на Я-концепцію майбутнього вчителя / В.І. Юрченко // Освіта і управління. – 1997. – №1. – С. 119-123.
7. Юрченко В.І. Оцінні ставлення в педагогічній взаємодії / В.І. Юрченко // Освіта і управління. – 1998. – №4. – С. 91-98.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль I

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТУДЕНТСТВА

Тема 2. Психологічна характеристика студентського віку – 10 год.

Опрацювавши тему за підручником і першоджерелами, створити свою типологію сучасних студентів – 5 балів.

Тема 5. Психологія студентської групи – 10 год.

Охарактеризувати функції та засоби дій куратора академічної групи щодо адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ і становлення студентської академічної групи – 5 балів.

Змістовий модуль II

ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Тема 6. Професіоналізм особистості та діяльності викладача вищої школи – 10 год.

Опрацювавши зміст теми, скласти карту інвентаризації власних професійно спрямованих якостей – 5 балів.

Тема 9. Психологія педагогічної взаємодії викладача зі студентами – 10 год.

Проаналізувати у таблиці зміст директивної та діалогічної форм спілкування викладача зі студентами, визначивши переваги та недоліки кожної форми – 5 балів.

Таблиця 6.1

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРАНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання
Змістовий модуль I ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТУДЕНТСТВА			
Тема 2. Психологічна характеристика студентського віку – 10 год.	Семінар, модульний контроль, екзамен	5	До семінару 1
Тема 5. Психологія студентської групи – 10 год.	Семінар, модульний контроль, екзамен	5	До семінару 3
Змістовий модуль II ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ			
Тема 6. Професіоналізм особистості та діяльності викладача вищої школи – 10 год.	Семінар, модульний контроль, екзамен	5	До семінару 4
Тема 9. Психологія педагогічної взаємодії викладача зі студентами – 10 год.	Семінар, модульний контроль, екзамен	5	До семінару 6
<i>Разом: 40 год.</i>	<i>Разом: 20 балів</i>		

VII. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності магістра, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Психологія вищої школи» – це вид навчально-дослідної роботи магістра, яка містить зміст та аналіз результатів дослідницької діяльності, відображає певний рівень його практичної навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Форма ІНДЗ: завершена практична дослідницька робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних і семінарських занять.

ЗМІСТ ІНДЗ ІЗ ПСИХОЛОГІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Змістовий модуль I

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТУДЕНТСТВА

Тема 2. Психологічна характеристика студентського віку

Форма: психологічне дослідження.

Мета: визначення психологічних якостей представників студентського віку.

Хід роботи:

- 1.Опрацювати теоретичний матеріал щодо психічного розвитку та методик його діагностики у пізньому юнацькому віці.
2. Провести тестування визначених психологічних аспектів студентів.
3. Опрацювати та проаналізувати результати тестування, сформулювавши висновки та рекомендації.

Таблиця 7.1

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1	Наявність теоретичного підґрунтя для виконання дослідження (робота з науково-методичними джерелами, словниками)	9
2	Правильність проведення дослідження (включаючи кількісний та якісний аналіз даних)	9
3	Правильність та змістовність напрацювання висновків та рекомендацій	8
4	Грамотність та охайність оформлення ІНДЗ	4

Шкала оцінювання ІНДЗ

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	28-30	відмінно
Достатній	22-27	добре
Середній	16-21	задовільно
Низький	0-15	незадовільно

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень магістрантів з навчальної дисципліни «Психологія вищої школи».

Магістрант може набрати максимальну кількість балів за ІНДЗ – 30 балів.

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення магістрантів із дисципліни «Психологія вищої школи» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності магістрантів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю подано у табл. 8.1.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного та підсумкового контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1	Відвідування лекцій	6
2	Семінарські заняття	66
3	Індивідуальна навчально-дослідницька робота	30
4	Самостійна робота	20
5	Модульні контрольні роботи	50
6	Загальна максимальна кількість поточних балів	172
7	Коефіцієнт	2,9
8	Екзамен	40
Підсумковий рейтинговий бал		100

У процесі оцінювання навчальних досягнень магістрантів з курсу «Психологія вищої школи» застосовуються такі методи:

- **методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен;
- **методи письмового контролю:** письмове тестування, модульна контрольна робота, реферат, есе;
- **методи самоконтролю:** самооцінка, самоаналіз.

Таблиця 8.2

**Порядок переведення рейтингових показників успішності у
європейські оцінки ECTS**

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 74	«задовільно»	E, D
75 – 89	«добре»	C, B
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання успішності магістрів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл. 8.3.

Таблиця 8.3

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень магістрів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв магістром повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді магістра наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але магістр спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється магістру, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться магістру, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення магістратури ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

IX. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні*: лекція, семінар, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні*: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота магістрів: з друкованими та електронними інформаційними носіями; виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни.

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

Викладання навчальної дисципліни «Психологія вищої школи» відбувається на основі таких складових методичного забезпечення:

- друковані джерела, що відображають зміст науки (підручники, посібники, монографії, публікації у фахових виданнях);
- Інтернет-джерела, що відображають зміст науки,
- контрольні тести та практичні завдання (психологічні задачі).
- комплексні кваліфікаційні роботи та ректорські контрольні роботи (електронний ресурс).

XI. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Предмет психології вищої школи як науки, її завдання.
2. Міждисциплінарні зв'язки психології вищої школи.
3. Функції та принципи здійснення викладачем психологічного дослідження.
4. Методологія психологічного дослідження у ВНЗ.
5. Ознаки досягнення інтелектуальної та особистісної зрілості в студентському віці.
6. Становлення Я-концепції майбутнього фахівця.
7. Характеристика типових криз особистості студентського періоду.
8. Детермінація та ознаки криз професійного навчання.
9. Етапи соціалізації особистості студентського періоду.
10. Форми адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ.
11. Типологія сучасних студентів: альтернативні підходи.
12. Ознаки навчально-професійної діяльності як провідної для періоду студентства.
13. Типові шляхи та напрями професіоналізації студентів.
14. Формування професійної спрямованості в студентському періоді.
15. Формування фахової компетентності в студентському періоді.
16. Роль самовиховання у професійному зростанні студента.
17. Особливості навчально-професійної діяльності студента.
18. Типові чинники обмежень інтелектуальних функцій студентів.
19. Типова мотивація професійного вибору юнацтва та її вплив на мотиви учіння студентів.
20. Типологія мотивів учіння студентів.
21. Психолого-педагогічні умови формування професійної мотивації навчання студентів.
22. Розвиток пізнавальної самостійності студентів.
23. Психологічні бар'єри самостійної навчальної діяльності студентів.
24. Розвиток творчого потенціалу студентів.
25. Чинники і показники успішності навчально-професійної діяльності студентів.
26. Типові причини неуспішності навчально-професійної діяльності студента.
27. Шляхи усунення неуспішності навчально-пізнавальної діяльності студента.
28. Поняття студентської групи, її психологічні особливості.
29. Структура студентської академічної групи.
30. Стадії становлення структури студентської групи.
31. Чинники та види конфліктів у студентській академічній групі.
32. Лідерство як механізм інтеграції студентської групи.
33. Функції та умови студентського самоврядування.
34. Зміст професіоналізму діяльності та особистості викладача.
35. Критерії педагогічної майстерності сучасного викладача.

36. Особливості педагогічної творчості сучасного викладача.
37. Педагогічні здібності викладача вищої школи.
38. Психологічна компетентність викладача вищої школи.
39. Індивідуальний стиль професійної діяльності викладача вищої школи.
40. Зміст професійно-педагогічної діяльності викладача вищої школи.
41. Імідж та педагогічні цінності сучасного викладача вищої школи.
42. Чинники авторитету сучасного викладача.
43. Типологія сучасних викладачів.
44. Мета і зміст виховання студентів у ВНЗ.
45. Психологічні механізми, критерії та етапи розвитку моральної свідомості особистості.
46. Характеристика основних напрямів реалізації функцій виховання студентів.
47. Соціальний і психологічний зміст професійно-педагогічного спілкування.
48. Завдання професійно-педагогічного спілкування викладача зі студентами.
49. Функції професійно-педагогічного спілкування викладача зі студентами.
50. Компоненти структури педагогічних взаємин викладача зі студентами.
51. Засоби оптимізації педагогічного спілкування викладача зі студентами.
52. Класифікація типових стилів педагогічного спілкування викладача зі студентами.
53. Суперечності педагогічної взаємодії викладача зі студентами.
54. Типові бар'єри педагогічної взаємодії викладача та студентів.
55. Причини бар'єрів педагогічної взаємодії викладача та студентів.
56. Характеристика діалогічного спілкування викладача та студентів.
57. Функції та типи конфлікту між викладачем і студентом.
58. Ознаки та стадії розвитку педагогічного конфлікту у ВНЗ.
59. Стратегії вирішення педагогічного конфлікту викладача і студента.
60. Профілактика та корекція конфліктів педагогічної взаємодії у ВНЗ.

Зразки практичного завдання для екзамену

Психологічна задача

На першому курсі в студентській академічній групі утворилось два угруповання – «киян» та «некиян», які конкурували між собою. Студенти, що проживали в Києві, вели себе демонстративно виключно, зневажливо ставлячись до одногрупників з регіонів. Ті, в свою чергу, тримались відсторонено і блокували академічну інформацію для «конкурентів», тим паче, що староста групи була саме з цього угруповання. Проаналізуйте причини встановлення та наслідки деструктивних стосунків в академічній групі, визначте шляхи корекції ситуації.

Психологічна задача

Під час аудиторних занять один студент постійно провокує викладача: піддає сумніву викладений матеріал, постійно ставить запитання, некоректно себе поводить. Водночас цей студент користується популярністю в академічній

групі. Визначте причини такої поведінки студента щодо викладача та сформулюйте способи правильного реагування педагога на дії студента.

Оцінювання відповіді магістранта на екзамені здійснюється згідно з критеріями, висвітленими в таблиці 11.1.

Таблиця 11.1

Критерії оцінювання відповіді магістранта на екзамені

№ з/п	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Повнота та правильність відповіді на перше теоретичне питання білету	15
2	Повнота та правильність відповіді на друге теоретичне питання білету	15
3	Правильність та аргументованість розв'язування психологічної задачі	10
Разом		40 балів

ХІІ. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта. – 2002. – 20-27 лют.
2. Дьяченко М.И. Психология высшей школы: уч. пособ. / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович, С.Л. Кандыбович. – Мн.: Харвест, 2006. – 416 с.
3. Мащенко Н.І. Основи педагогіки і психології вищої школи: курс лекцій. – Кременчук, 2006. – 272 с.
4. Мороз О.Г. Педагогіка і психологія вищої школи / О.Г. Мороз, О.С. Падалка, В.І. Юрченко. – К.: НПУ, 2003. – 267 с.
5. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: підр. / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К.: Каравела, 2008. – 351 с.
6. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: навч. посіб. / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К.: Філ-студія, 2006. – 320 с.
http://www.psyh.kiev.ua/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%BA_%D0%9B.%D0%93.,_%D0%AE%D1%80%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%92.%D0%86._%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%BE%D1%97_%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8_%28%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%29
7. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи. Практикум: навч. посіб / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К.: Каравела, 2007. – 336 с.
8. Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Курс лекцій / В.В. Кудіна, В.І. Юрченко. – К.: КСУ, 2004. – 176 с.

Додаткова література:

1. Аврамчук Л.А. Формування активної пізнавальної діяльності студентів / Л.А. Аврамчук // Педагогіка і психологія. – 1997. – №3. – С. 122-125.
2. Андреев А.Л. Культурное пространство студента / А.Л. Андреев // Педагогика. – 2003. – №10. – С. 55-64.
3. Барабанова В.В. Представление студентов о будущем как аспект их личностного и профессионального самоопределения / В.В. Барабанова, М.Е. Зеленова // Психологическая наука и образование. – 2002. – №2. – С. 28-41.
4. Берак О. Установка на развитие личности студента / О. Берак, А. Шибяев // Вестник высшей школы. – 1990. – №10. – С. 23-28.
5. Білецька С.Л. Мотивація навчання як важливий фактор пізнавальної активності студентів / С.Л. Білецька // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2004. – Вип. 2. – С. 310-315.

6. Булах І.С. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів : навч.-метод. посіб. / І.С. Булах, Л.В. Долинська. – К.: НПУ, 2002. – 114 с.
7. Буряк В. Умови та засоби самоосвіти студентів / В. Буряк // Вища освіта. – 2002. – №6. – С. 18-22.
8. Варнавських К.М. Проблема професійного самовизначення молоді на сучасному етапі ринкових перетворень // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2002. – №4. – С. 109-115.
9. Весна М. Самоорганізація в студентській групі / М. Весна // Вестник высшей школы. – 2003. – № 2. – С. 29-33.
10. Винославська В. Психологічні особливості студентської групи / В. Винославська // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – №7. – С. 65-70.
11. Дубовицкая Т.Д. Диагностика уровня профессиональной направленности студентов // Психологическая наука и образование. – 2004. – №2. – С.82-85.
12. Жалдак Л. Управління гуртуванням студентської групи / Л.Жалдак // Освіта і управління. – 1999. – №3. – С. 99-102.
13. Зайцева І.В. Мотивація учіння студентів: монографія. / І.В. Зайцева. – Ірпінь, 2000. – 191 с.
14. Земба А.Б. Проблема ефективного управління студентською групою / А.Б. Земба // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – №3. – С. 42-48.
15. Зиновкина М. Вузовский педагог XXI века / М. Зиновкина // Высшее образование в России. – 1998. – №3. – С. 14-16.
16. Исаева Т.Е. Классификация профессионально-личностных компетенций вузовского преподавателя / Т.Е. Исаева // Педагогика. – 2006. – №9. – С. 55-60.
17. Лапкин М.М. Мотивация учебной деятельности и успешность обучения студентов вузов / М.М. Лапкин, Н.В. Яковлева // Психологический журнал. – 1996. – №4. – 134-140.
18. Леонтьев А.Н. Психологические вопросы формирования личности студента // Психология в вузе. – 2003. – №1-2. – С. 232-241.
19. Лузан П. Академічна група в контексті проблеми виховання студентської молоді / П. Лузан, І. Зайцева // Освіта і управління. – 2002. – №1. – Т.5. – С.151-156.
20. Макарова Л.Н. Преподаватель высшей школы: индивидуальность, стиль, деятельность: В 2 ч. / Науч. ред. Исаев И.Ф. – М.-Тамбов: Изд-во ТГУ, 2000. – Ч.1. – 244 с.
21. Максименко С.Д. Генетическая психология. – М.: Релф-бук, К.: Ваклеар, 2000. – 342 с.
22. Мороз О.Г. Викладач вищої школи: психолого-педагогічні основи підготовки / О.Г. Мороз, О.С. Падалка, В.І. Юрченко. – К.: НПУ, 2006. – 206 с.

23. Носков В.И. Студент гуманитарного вуза: проблема личностной самоактуализации // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – №2. – С. 42-44.
24. Пидкасистый П.И. Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 354 с.
25. Поторій Я.І. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери студента / Я.І. Поторій // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – №2. – С. 36-39.
26. Резнік Т.І. Психологічний зміст труднощів у навчанні студентів-першокурсників / Т.І. Резнік // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – №1. – С. 1-3.
27. Рибалка В.В. Психологія розвитку творчої особистості. – К., 1996. – 165 с.
28. Савченко Л. Вивчення ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді / Л.Савченко // Безпека життєдіяльності. – 2006. – №1. – С. 30-33.
29. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: Навч. посіб. / В.А. Семиченко. – К.: Вища школа, 2004. – 336 с.
30. Середницька І. Стресостійкість як засіб попередження конфліктів у студентській молоді / І. Середницька // Педагогічна думка. – 2005. – №4. – С. 20-24.
31. Смирнов Д.И. Секреты хорошей и плохой учебы студентов / Д.И. Смирнов // Психология в вузе. – 2003. – №4. – 3-22.
32. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности: учеб. пособ. / С.Д. Смирнов – М.: Академия, 2005. – 400 с.
33. Соколова І.М. Рівень конфліктності та ступінь емоційного напруження у студентів молодших курсів / І.М. Соколова // Вісник ХДПУ. – Х., 2001. – Вип. 5: Психологія. – С. 170-174.
34. Столярчук О. А. Вплив емоційного стану викладача на пізнавальну діяльність студентів / О. А. Столярчук // Вища школа. – 2006. – № 1. – С. 79–82.
35. Столярчук О. Вплив криз фахового навчання на формування професійної самооцінки майбутніх учителів / Олеся Столярчук // Педагогічна освіта : теорія і практика. Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. [редкол. : Огнев'юк В. О., Бех І. Д., Хоружа Л. Л.]. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – № 2 (14). – С. 90–94.
36. Столярчук О. А. Професійна самооцінка фахівця: теорія і практика: навч.-метод. посіб. / О. А. Столярчук. - К. : Науковий світ, 2010. – 103 с.
37. Фаустова Э. Межличностные отношения в студенческой среде / Э. Фаустова // Высшее образование в России. – 1999. – №1. – С. 96-97.
38. Фокин Ю.Г. Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество: уч. пособ. / Ю.Г. Фокин. – М.: Академия, 2002. – 224 с.
39. Юрченко В.І. Вплив взаємин між студентами і викладачами на Я-концепцію майбутнього вчителя / В.І. Юрченко // Освіта і управління. – 1997. – №1. – С. 119-123.

40. Юрченко В.І. Оцінні ставлення в педагогічній взаємодії / В.І. Юрченко // Освіта і управління. – 1998. – №4. – С. 91-98.
41. Яремчук С.В. Професійно-психологічна спрямованість особистості майбутнього вчителя / С.В. Яремчук // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2001. – №1. – С. 89-96.
42. Ященко Е.Ф. Исследование ценностно-смыслового аспекта самоактуализации студентов / Е.Ф. Ященко // Вопросы психологии. – 2007. – №1. – 80-90.